

CENTRE FOR PUBLIC POLICY

Atjaunojošā taisnīguma filozofija un vērtības – ES perspektīva

29.11.2012.

Ilze Dzenovska
PROVIDUS pētniece

Sagatavots. 2012g. novembris

Tradicionālā Krimināltiesību sistēma vs Atjaunojošā justīcija

Valsts reakcija: sodīt vai atjaunot taisnīgumu?

Atjaunojošais taisnīgums

atjaunojošā justīcija angļu val. Termins “restorative justice”

- *Atjaunojošais taisnīgums ir process, kurā konfliktā tieši iesaistītās puses un to atbalsta kopienas rod visiem pieņemamu veidu nodarītā ļaunuma mazināšanai. Rezultātā visiem līdzdarbojoties notiek nodarījuma radīto seku dziedināšana gan cietušajam, gan pārkāpējam, gan sabiedrībai.*

Tradicionālā Tiesvedība un Atjaunojošā Taisnīguma Pamatbūtība

Tradicionālā Tiesvedība (*retributive justice*)

- Kurš likuma pants tika pārkāpts?
- Kurš to izdarīja?
- Kādu sodu viņi ir pelnījuši?

Taisnīguma Atjaunošana (*restorative justice*)

- Kam tika nodarīts pāri?
- Kādas ir viņu vajadzības?
- Kā atbildība tā ir?

Tradicionālā Tiesvedība vs Taisnīguma Atjaunošana

- noziegums ir pārkāpums pret likumu un valsti;
- pārkāpums rada vainu;
- taisnīgums pieprasa, lai valsts nosaka vainas formu un piemērojamo sodu;
- Likumpārkāpējs ir jāsoda;
- noziegums ir pāridarījums cilvēkiem un viņu attiecībām;
- pārkāpums rada pienākumus;
- taisnīgums iesaista cietušo, likumpārkāpējus un sabiedrības locekļus, cenšoties samazināt radīto ļaunumu;
- cietušā vajadzības un sabiedrības vajadzības;
- likumpārkāpēja atbildība, lai mazinātu nodarījumu.

Noziegums ir netaisnīgums, kas rada ciešanas, sāpes, zaudējumus. Kā to atjaunot?

Tradicionālā kriminālā justīcija	Pārejas posma	Jaunā kriminālā justīcija
<ul style="list-style-type: none">- Ierobežojot pārkāpēja tiesības- Represējot- Atņemot viņam nozīmīgus labumus	<ul style="list-style-type: none">-Ierobežojot pārkāpēja tiesības- Represējot- Atņemot viņam nozīmīgus labumus +- Zaudējumu atlīdzināšana ar NN saistītā konflikta atrisināšanā	<ul style="list-style-type: none">- Zaudējumu atlīdzināšana ar NN saistītā konflikta atrisināšanā;- Pārkāpēja vaļsirdīga nožēla par izdarīto;- Pārkāpēja sociāli derīga rīcība, kas demonstrē attieksmes maiņu pret sabiedrību

Atjaunojošais taisnīgums un cietušā vajadzības

- **Atzīšana:** cieņpilna attieksme pret cietušo personu, pāridarījuma atzīšana;
- **Drošība, aizsardzība:** pēc NN, otreizējas viktimizācijas prevencija;
- **Atbalsts:** tūlīt pēc NN – fiziska, psiholoģiska un praktiska palīdzība;
- **Tiesību un taisnīguma aizsniedzamība:** Cietušie zina un saprot savas tiesības, viņiem ir viegli saņemt informāciju par notikušo un KP, izprot procesu, iespēja aktīvi līdzdarboties procesā;
- **Kompensācija un Atjaunošana:** taisnīguma izjūtas atgūšana, jēgas piešķiršana notikušajam.

Prakse

- Izlīgums (Victim Offender Mediation) - LV
- Izlīguma sanāksme (Conferencing/ Family group Conferencing) – LV
- Miera apli – (peace circles) – atsevišķi pilotprojekti ES, izplatīti Ziemeļamerikā, Kanādā, Jaunzēlandē

Atjaunojošais taisnīgums LV un ES

- Valsts probācijas dienests veic izlīgumu no 2005. gada, kad tika veikts 51 izlīgums
- No 2010 gada veic izlīguma sanāksmes nepilngadīgajiem. 2011 gadā – 22 gadījumi
- Izlīgums var tikt veikts visās procesa stadijās gan pieaugušiem, gan NN, kur iesaistīts nepilngadīgais
- Dalība brīvprātīga visām pusēm
- To veic apmācīts, profesionāls, neitrāls starpnieks

Taisnīguma Atjaunošana

- *Domāšana un dzīves veids, kas balstās uz:*
 - *Apziņu par visa vienoti un tiešu un netiešu ietekmi, mijiedarbību;*
 - *Cieņu un rūpēm par līdzcilvēkiem;*
 - *Konsensus rašanu lēmumu pieņemšanā;*
 - *Dažādības cienīšanu;*
 - *Brīvprātīgu līdzdalību;*
 - *Fokus uz interesēm un jēgu;*
 - *Dalīti pienākumi,*
 - *Personiska atbildības uzņemšanās*

Atjaunojošā Taisīnīguma Būtība

*Cietušā vajadzības;
Sabiedrības vajadzības;
Pārkāpēja vajadzības.*

Izmantotā literatūrā

- Howard Zehr The Little Book of Restorative Justice
- Howard Zehr “ Changing the Lenses”
- Gerry Johnstone “Restorative Justice. Ideas, Values, Debates”
- Kay Pranis, Barry Stuart, Mark Wedge “Peacemaking Circles. From Crime to Community”
- Antony Pemberton “The different images of victims of crime and their connection to restorative justice”, Helsinki February, 2012
- Prison Fellowship Centre for Justice and Reconciliation Restorative Justice Online

Kontakti

Sabiedriskās Politikas Centrs PROVIDUS

Alberta iela 13, 6th floor, Riga LV-1010

Tārl. Nr.: +371 6 703 9251, + 371 6 703 9252

Fax: + 371 6 703 9244

Ilze Dzenovska, dzenovska@providus.lv, 67039326, 29131424